

**1^ο ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΣΧΟΛΙΚΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ
«ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΕΚΦΟΒΙΣΜΟΥ ΣΤΟ ΣΧΟΛΙΚΟ ΚΑΙ
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ. ΜΕ ΤΟ ΒΛΕΜΜΑ ΣΤΗΝ
ΕΥΡΩΠΗ»**

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

11 και 12 Ιουνίου 2014
Athens Ledra Hotel - Αθήνα

1^ο Επιστημονικό Συνέδριο του Ευρωπαϊκού Δικτύου κατά του Σχολικού Εκφοβισμού «Το Φαινόμενο του Εκφοβισμού στο Σχολικό και Διαδικτυακό Περιβάλλον. Με το βλέμμα στην Ευρώπη».

Πρακτικά του Συνεδρίου

Επιμέλεια έκδοσης:

Πάυλος Σαλίχος - Στέφανος Αλεβίζος

Γραφιστική επιμέλεια έκδοσης - μορφοποίηση:

Ειρήνη Μιχοπάνου

Αθήνα: Το Χαμόγελο του Παιδιού, 2015

www.hamogelo.gr

Όλες οι εργασίες του συνεδρίου συμπεριλήφθηκαν στον παρόντα Τόμο εκτός από αυτές οι οποίες οι εισηγητές/-τριες τους δεν επιθυμούσαν την συμπερίληψή τους.

Πλήρης Βιβλιογραφική αναφορά:

Σαλίχος, Π., & Αλεβίζος, Σ. (Επιμ.). (2015). Το Φαινόμενο του Εκφοβισμού στο Σχολικό και Διαδικτυακό περιβάλλον: Με το βλέμμα στη Ευρώπη (Πρακτικά 1ου Επιστημονικού Συνεδρίου του Ευρωπαϊκού Δικτύου κατά του Σχολικού Εκφοβισμού), Αθήνα, 11-12 Ιουνίου 2014. Αθήνα: Το Χαμόγελο του Παιδιού.

Οι συγγραφείς των κειμένων που περιέχονται στον παρόντα τόμο παραχώρησαν όλα τα δικαιώματα στον Εθελοντικό Οργανισμό για τα παιδιά «Το Χαμόγελο του Παιδιού».

©Copyright 2015: Το Χαμόγελο του Παιδιού

ISBN: 978-618-81589-1-7

ΑΙΘΟΥΣΑ MILOS POROS

Πρόληψη για τον εκφοβισμό: χτίζοντας κοινότητα μέσα στο σχολείο

Βασιλείου Αλεξάνδρα - Ασλανίδου Λένα - Βασιλείου Λίλη

Πληροφορίες

Ο εκφοβισμός είναι ένας από τους πολλούς τρόπους μέσα από τους οποίους διαρρηγνύεται η σχολική κοινότητα. Όσο πιο χαλαρή η αίσθηση κοινότητας μέσα στο σχολείο, τόσο πιο πιθανή η αύξηση της βίας, της επιθετικότητας και του εκφοβισμού.

Η αίσθηση κοινότητας δεν επιβάλλεται με κανόνες, χτίζεται μέσα από τη δέσμευση σε ένα κοινό όραμα, την επίγνωση που έχουν τα μέλη της και τη συνδιαλλαγή γύρω από τις διαφορές τους.

Δεν μπορούμε να επιβάλουμε σε κάποιον να νιώσει μέλος μιας κοινότητας. Μπορούμε όμως να αναπτύξουμε και να ενθαρρύνουμε δεξιότητες που συμβάλλουν στην δημιουργία κοινότητας.

Σε αυτό το βιωματικό εργαστήριο, αξιοποιώντας εργαλεία του Process Work, θα εξερευνήσουμε τις δεξιότητες που συμβάλλουν στη δημιουργία κοινότητας μέσα στο σχολείο, που διευκολύνουν τη συναλλαγή ανάμεσα στα μέλη της και που βοηθούν στην ανάδειξη του πλούτου που φέρνει η διαφορετικότητα και η ποικιλομορφία.

**ΑΙΘΟΥΣΑ HYDRA: ΔΡΑΣΕΙΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΚΑΙ
ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ. ΕΣΤΙΑΖΟΝΤΑΣ ΣΤΗ
ΣΧΟΛΙΚΗ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΤΗΤΑ / ROOM HYDRA: PREVENTING
AND RESPONDING THE FENOMENON DURING DAILY SCHOOL
LIFE**

**Ο σχολικός εκφοβισμός η σχολική κοινότητα αναζητά δεξιότητες
ηγεσίας¹ Eng.Ab**

Βασιλείου Αλεξάνδρα – Αριάδνη

Δρ. Κοινωνικής Ψυχολογίας

www.processwork.gr – www.processworkhub.gr

avassiliou@gmail.com

Περίληψη

Η αντιμετώπιση του σχολικού εκφοβισμού αποτελεί πρόκληση για όλα τα μέλη της σχολικής κοινότητας - διεύθυνση, εκπαιδευτικούς, μαθητές, οικογένειες και γειτονιά. Η ευαισθητοποίηση και η επιμόρφωση γύρω από το θέμα του εκφοβισμού έχει συμβάλει στην αυξανόμενη αναγνώριση και καταγραφή του καθώς και στην αναζήτηση καλών πρακτικών και παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση του. Η ενδυνάμωση της αίσθησης κοινότητας στο σχολείο είναι από τους βασικές προϋποθέσεις αντιμετώπισης του φαινομένου. Οι ρωγμές στην αίσθηση κοινότητας εντείνονται από την πολιτική, οικονομική και κοινωνική κρίση. Μέσα σε αυτό το

¹απομαγνητοφώνηση ομιλίας στο συνέδριο του European Anti-bullying Network

περιβάλλον, καλούνται όλα τα μέλη της κοινότητας να αναπτύξουν δεξιότητες που βοηθούν στην αναγνώριση της διαφορετικότητας και ποικιλομορφίας ως πλούτο και όχι κίνδυνο για τη συνοχή. Η εισήγηση αυτή θα εστιάσει στις δεξιότητες αναγνώρισης της διαφορετικότητας και ποικιλομορφίας, καθώς και στις δεξιότητες ηγεσίας που υποστηρίζουν τους εκπαιδευτικούς να λειτουργήσουν ως καταλύτες στην ανάπτυξη ηγεσίας και αίσθηση συνεργατικής δύναμης όλων των μελών της κοινότητας.

Λέξεις κλειδιά: εκφοβισμός, σχολική κοινότητα, δεξιότητες ηγεσίας, διαφορετικότητα.

Abstract

Bullying is a challenge for all members of the school community – administration, educators, students, families and neighborhood. Increased training on the issue has contributed to the growing recognition of the phenomenon, as well as in the development of good practices and interventions needed to deal with the issue. Strengthening the sense of community in school is one of the basic requirements for dealing with bullying. This sense of community has been threatened in Greece in the last years, due to the political, economic and social crisis. Within this environment, all members of the community are asked to develop skills in recognizing diversity as wealth and not as a danger to the cohesion of the community. This presentation will focus on skills needed to recognize diversity and the leadership skills that support teachers to act as catalysts in the development of leadership and a sense of collaborative power of all members of the community.

Keywords bullying, school community, leadership skills, diversity.

Γεια σας. Το ότι αντέχετε ακόμα και είστε εδώ, στο τέλος μιας απαιτητικής μέρας, είναι ένα μικρό θαύμα! Νομίζω ότι μέχρι τώρα, έχουμε πάρει αρκετά ερεθίσματα που θα μπορούσαμε να κουβεντιάζουμε για πολλές μέρες. Για να δούμε, έχουμε αντοχή για μια ώρα ακόμη; Ασχολούμαι με το χώρο της εκπαίδευσης από το 1996, ως

επιμορφώτρια/εκπαιδευτρια ενηλίκων. Μαζί με τους συνεργάτες μου, κάνω επιμορφώσεις και παρεμβάσεις στην κοινότητα. Σε αυτό το κομμάτι της δουλειάς μας θα αναφερθώ σήμερα. Είναι αδύνατο σε δέκα λεπτά μέσα να παρουσιάσει κανείς μια ολοκληρωμένη παρέμβαση στη κοινότητα, αλλά εγώ θέλω να αναφερθώ σε δυο βασικά στοιχεία που κατά τη γνώμη μου αποτελούν θεμέλιο λίθο στην αντιμετώπιση του εκφοβισμού.

Καταρχήν να πω ότι ο εκφοβισμός δεν είναι εύκολα διακριτός από άλλες μορφές βίας και επιθετικότητας που υπάρχουν μέσα στο σχολικό περιβάλλον. Όπως ειπώθηκε και από άλλους ομιλητές το πρωί, κινδυνέψαμε να περάσουμε στην μετά-εκφοβιστική εποχή απλά και μόνο επειδή βομβαρδιστήκαμε από τόσο πολλή πληροφορία που νομίζαμε ότι το καταλάβαμε και το αντιμετωπίσαμε το φαινόμενο. Φτάσαμε σε υπερβολές, συγκρούσεις που είναι μέρος της υγιούς ανάπτυξης των παιδιών και που ο σκοπός θα ήταν να βοηθήσουμε τα παιδιά να μάθουν να τις διαχειρίζονται και να μάθουν να τις επιλύουν, εμείς πήγαμε ως ενήλικες να βάλουμε πάγο και να τις σταματήσουμε. Με έναν τρόπο κινδυνεύουμε να κάνουμε και μεγαλύτερη ζημιά από ότι αν αφήναμε τα παιδιά μόνα τους να τα βγάλουν πέρα. Είναι λίγο υπερβολικό αυτό που λέω αλλά προσπαθώ να πω ότι χρειάζεται και λίγη προσοχή στο τι ονομάζουμε εκφοβισμό.

Ο εκφοβισμός έχει να κάνει με κατάχρηση ισχύος, επαναλαμβανόμενη και σκόπιμη. Ο εκφοβισμός όμως δεν είναι ταυτότητα, δεν είναι το ‘παιδί θύτης’, το ‘παιδί θύμα’, ο εκφοβισμός είναι μια κοινωνική σχέση! Σε αυτό το ρόλο - του θύματος, του θύτη, του μάρτυρα - βρίσκονται τα παιδιά σε μια δεδομένη στιγμή και πολύ συχνά ένας από αυτούς τους ρόλους τους είναι πιο οικείος από ότι ένας άλλος. Είναι πάρα πολύ επικίνδυνο το να ταυτίζουμε τα παιδιά με το ρόλο γιατί ξέρουμε από τη ψυχολογία ότι ο άνθρωπος φέρεται και όπως περιμένουν οι άλλοι ότι θα φερθεί. Η συμπεριφορά μας δεν είναι μόνο κάτι πηγαίο που βγαίνει από μέσα μας γιατί έτσι είμαστε, η συμπεριφορά μας είναι προϊόν μιας κοινωνικής πραγματικότητας.

Ένα από τα πράγματα που αναφέρουν όλα τα εγχειρίδια για την αντιμετώπιση του εκφοβισμού, είναι ότι ο εκφοβισμός αποδυναμώνεται όταν υπάρχει μια αίσθηση κοινότητας. Όσο πιο μεγάλη είναι η αίσθηση κοινότητας που υπάρχει μέσα στο σχολείο τόσο πιο αποδυναμωμένα είναι τα φαινόμενα εκφοβισμού. Σε αυτήν την

παρουσίαση σήμερα εγώ θέλω να αναφερθώ σε δυο ικανότητες, δεξιότητες, δύο πράγματα που θεωρώ πάρα πολύ σημαντικά για τη δημιουργία και για τη διατήρηση της αίσθησης της κοινότητας μέσα στο σχολείο.

Το πρώτο έχει να κάνει με τη στάση μας απέναντι στη διαφορετικότητα, στην ποικιλομορφία και το δεύτερο έχει να κάνει με τις δεξιότητες ηγεσίας που χρειάζεται ο εκπαιδευτικός.

Ο εκφοβισμός είναι μια δυναμική σχέσης, δεν αφορά μόνο τα παιδιά. Υπάρχουν και εκπαιδευτικοί σήμερα που νιώθουν θύματα εκφοβισμού από τη πολιτική του Υπουργείου Παιδείας με τις μισθολογικές περικοπές, με αυτό που προσλαμβάνουν ως απαξίωση του επαγγέλματος τους, απαξίωση της δημόσιας εκπαίδευσης. Μέσα στις συνθήκες κρίσης που ζούμε, εκφοβισμένοι με έναν τρόπο είμαστε όλοι μας και εκφοβιστές είμαστε όλοι μας, αλλά εμείς εστιάζουμε τώρα στα παιδιά και στο πως μπορούμε εμείς να γίνουμε καταλύτες μιας διεργασίας που θα βοηθήσει να δημιουργηθεί μια πιο ασφαλής κοινότητα στο σχολείο. Η διαφορετικότητα και η ποικιλομορφία είναι στοιχεία της ζωής. Και μόνο όμως που χρησιμοποιούμε τη λέξη διαφορετικότητα, δημιουργούμε ένα εν δυνάμει πολεμικό κλίμα. Εγώ προτιμώ να μιλώ για ποικιλομορφία γιατί με την αναφορά της λέξης ‘διαφορετικός’ δημιουργείται ένα ‘εγώ’ και ‘ο άλλος’ και ο άλλος τοποθετείται απέναντι ως διαφορετικό άρα εν δυνάμει απειλητικό. Η στάση μας απέναντι στη διαφορετικότητα και ο τρόπος που εμπνέουμε μια κοινότητα, τις κοινότητες μας, να μπορούν να έχουν μια εκτίμηση της διαφορετικότητας και να τη δούνε ως εν δυνάμει πλούτο και όχι εν δυνάμει απειλή. Αυτό από τα βασικά συστατικά της δημιουργίας κοινότητας.

Το μέγαλωμα μας είναι λίγο ατυχές ή ελλιπές ως προς τη διαφορετικότητα. Δηλαδή βλέπουμε κάτι διαφορετικό και οι πιο πολλοί από μας έχουμε μάθει ή να το βάζουμε κάπου πάνω από μας αξιολογικά και να λέμε ‘μια μέρα θα ‘θελα να γίνω αυτό’ / ‘τι καλά που θα ήταν να είμαι αυτό’ ή να το βάζουμε κάτω από μας αξιολογικά και λέμε ‘ευτυχώς που δεν είμαι αυτό’. Αυτή είναι η κοινωνικοποίηση μας. Ελάχιστες φορές μας δίνεται η ευκαιρία να βρεθούμε σε ένα περιβάλλον όπου ερχόμαστε σε επαφή με κάτι διαφορετικό και απλά λέμε ‘α, κάτι διαφορετικό!’ με

αίσθηση περιέργειας. Πως λοιπόν θα μπορέσουμε να εισάγουμε αυτή τη στάση της περιέργειας για τη διαφορετικότητα. Είναι και προσωπικός τρόπος του καθενός και της καθεμιάς μας αλλά είναι και μια συλλογική στάση που μπορεί να τροφοδοτηθεί και να ενθαρρυνθεί μες το σχολείο.

Όσο πιο μεγάλη δεκτικότητα έχει μια κοινότητα στη ποικιλομορφία της, τόσο λιγότερο περιεχόμενο αποκτάει ο εκφοβισμός, γιατί ο εκφοβισμός είναι μια δυναμική σχέση αλλά αποκτάει περιεχόμενο μέσα στην αξιολόγηση που κάνουν τα παιδιά, σχετικά με το τι είναι κανονικό τι είναι μη κανονικό, τι έχει αξία τι έχει λιγότερη αξία.

Επίσης να αναφέρω εδώ ότι το τι αναγνωρίζουμε εμείς ως εκφοβισμό επίσης εξαρτάται από την κυρίαρχη ιδεολογία και τη κουλτούρα που υπάρχει μέσα στο σχολείο. Τι εννοώ; Πολύ συχνά ο ομοφοβικός εκφοβισμός για παράδειγμα δεν αναγνωρίζεται, ενώ ο εκφοβισμός απέναντι σε ένα παιδί που έχει μια κινητική αναπηρία αναγνωρίζεται αμέσως. Βλέπω το Παύλο απέναντι μου εδώ, έστω ότι ο Παύλος είναι ένα παιδί που το δεξί του χέρι για κάποιο λόγο έχει ατροφήσει και δεν μπορεί να το κινήσει. Αν εγώ τον κοροϊδέσω για αυτό το πράγμα και τον απομονώσω, αν του κάνω όλα αυτά τα πράγματα που έχει ο εκφοβισμός μέσα, είναι πολύ πιθανόν ότι οι εκπαιδευτικοί γύρω αμέσως θα το αντιληφθούν ότι συμβαίνει και αμέσως θα σταματήσουν. Εάν όμως ο Παύλος είναι ένας ομοφυλόφιλος έφηβος και εγώ τον κοροϊδεύω για την ομοφυλοφιλία του πολύ συχνά αυτό που ακούς από καθηγητές είναι ‘ναι μεν η Αλεξάνδρα δεν έπρεπε να τον κοροϊδεύει αλλά και ο Παύλος προκαλεί με τη συμπεριφορά του’. Τώρα αυτό είναι πολύ μεγάλη συζήτηση, γιατί μια συμπεριφορά που δε χωράει μέσα στη κυρίαρχη κουλτούρα και την κυρίαρχη ιδεολογία του σχολείου ονομάζεται προκλητική, γιατί όταν ο Παύλος εκφράζει τη φύση του εκείνη τη στιγμή είναι προκλητικός, ενώ ο άλλος άνθρωπος δεν είναι. Αυτά ως ερεθίσματα για σκέψη.

Το δεύτερο σημαντικό στοιχείο για την ικανότητα μας να δημιουργήσουμε μια ενδυναμωμένη κοινότητα, είναι οι δεξιότητες ηγεσίας των εκπαιδευτικών. Δεξιότητες ηγεσίας είναι οι οργανωτικές δεξιότητες, είναι αντιληπτικές δεξιότητες, είναι πολλά

πράγματα αλλά εγώ θέλω να σταθώ στις ικανότητες σχέσης, επικοινωνίας και επίλυσης συγκρούσεων. Οι εκπαιδευτικοί χρειάζονται στήριξη για να αναπτύξουν αυτές τις δεξιότητες, γιατί οι εκπαιδευτικοί είναι το μοντέλο από το οποίο μαθαίνουν τα παιδιά. Η συμπεριφορά που βλέπουν από τους εκπαιδευτικούς είναι αυτό που τα παιδιά θα μιμηθούν. Όταν λοιπόν οι εκπαιδευτικοί μπορούν να στηρίξουν το διάλογο μες στο σχολείο, μπορούν να βοηθήσουνε παιδιά να επιλύουν συγκρούσεις, Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά να αποδυναμώσουν τον εκφοβισμό να επιλύσουν τη σύγκρουση (κατά συνέπεια να την αποδυναμώσουν) αλλά χωρίς να αποδυναμώνουν τον άνθρωπο. Είναι διαφορετικό πράγμα να αποδυναμώσεις μια βίαιη συμπεριφορά και άλλο μαζί με αυτήν την αποδυνάμωση να έχεις ισοπεδώσει και τον άνθρωπο.

Πως μπορούμε λοιπόν να υποστηρίξουμε τους εκπαιδευτικούς να αναπτύξουν αυτές τις δεξιότητες που θα μπορούν και το διάλογο να ενθαρρύνουν και την επίλυση συγκρούσεων να διευκολύνουν και να βοηθούν τα παιδιά να μπορούν να είναι ο εαυτός τους, να ζουν και να βιώνουν τη δύναμη τους αλλά χωρίς αυτή να γίνεται με έναν τρόπο τραυματικό απέναντι στα άλλα παιδιά. Τα παιδιά μαθαίνουν από το παράδειγμα μας, όλοι ξέρουμε τον γονιό ή εμείς είμαστε οι γονείς οι οποίοι έχουνε φωνάζει στα παιδιά ‘μη φωνάζεις!’. Και εκείνη την ώρα βέβαια το παιδί δεν ακούει τι του λες, βλέπει τι κάνεις. Κάπως έτσι είναι και το σχολείο.

Χρειάζεται λοιπόν να υποστηρίξουμε τους εκπαιδευτικούς, μέσα από βιωματικές επιμορφώσεις, να αναπτύξουν δεξιότητες, που τελικά είναι και δεξιότητες ζωής που μετά θα μεταφέρουν στη σχολική τάξη. Αυτό είναι χρονοβόρο και ενεργοβόρο, ξέρω ότι είναι σχεδόν αδύνατον να απαιτήσουμε από εκπαιδευτικούς να βάλουνε και άλλο χρόνο για αυτό το πράγμα, από την εμπειρία μου όμως ξέρω ότι όσοι το έχουνε κάνει τελικά έχουνε κάνει πιο ξεκούραστη τη ζωή τους μες στο σχολείο.

Σεβόμενη το χρόνο σας και το χρόνο των υπολοίπων ομιλητών, θα σταματήσω εδώ. Στη συζήτηση ίσως έχουμε την ευκαιρία να ανταλλάξουμε ιδέες και προβληματισμούς για όλα αυτά. Να είστε καλά, σας ευχαριστώ.